

Prie atidengto ir pašventinto koplytstulpio K. Šimoniui. Iš kairės į dešinę Kupiškio Kristaus Žengimo į Dangų bažnyčios vikaras M. Mizaras, paminklo autoriai G. Bernadickas ir J. Šmigelskas, dailininko kikišaduktė D. Raibikienė, giminaitė R. Maliausienė ir anūkė R. Šimonytė-Mikučionienė, Kupiškio rajonas, Starkonių kaimas, 2007 m. rugpjūčio 25 d.

► Visi žinome, kad dailininkas domėjosi archeologija, metraščiais, rinko senovines knygas, kurių apie 2 000 padovanojo Vilniaus universiteto bibliotekai.

► Perskaičius biržiečio rašytus laiškus dailininkui sužinojome, kad jis prašydavo, jei tik įmanoma, surasti, nupirkti, palaukti ir dar pasaugoti senuosius leidinius, monetas. Jeigu pavyktų surasti K. Šimonio rašytus laiškus minėtam autoriui, galėtume labai išsamiai sužinoti, kiek laiko, pastangų ir pinigų dailininkas skyrė šiam savo pomėgiui.

► Archeologijos rinkinį, kuriame yra 2 plokštelės su runų įrašais, aprašė Panevėžio kraštotyros muziejaus archeologė A. Petrulienė. Žvelgiant į surinktus archeologinius eksponatus, prisiminiau J. Šimonienės išsakytus žodžius: „Daugelyje gyvenimo laikotarpių mano senelis buvo vienišas žmogus. Tokį jį matė prie Kačerginės laukuose bevaikštantį ir kažką berenkantį“.¹¹

► Antrą kartą atvykusi į Kupiškį, palikimo saugotoja muziejui dovanavo tautinės juostelės dalelę, tris tomus „Lietuviškų dainų“, pilną dėžutę gintarėlių. Be to, muziejaus fonduose saugomi K. Šimonio parengti ir apie jį parašyti leidiniai. Nuo 1998 m. kaupiami Aukštaitijos regiono tautodailininkų K. Šimonio vardo parodoskonkurso laureatų kūrybos darbai. Kupiškio etnografijos muziejuje saugomi 172 eksponatai.

► Išsamiau su K. Šimonio gyvenimu ir kūryba supažindins šiame žurnale publikuojami jo paties rašyti prisiminimai: „Žvilgsnis į gyvenimą“ (1977 m.), „Prisimenant motiną“ (1972 m.), „Iš gyvenimo laikotarpio Vosyliškyje“ (1971 m.).

► Muziejininkai, saugodami „pasakų senelio“ kūrybinį palikimą, rengdami ir pristatydami parodas, menotyrininkai, tyrinėdami ir publikuodami vaizdinių pasaulį, artimieji ir bičiuliai, prisidėdami prie jo sukurtų dvasinių ir materialinių vertybių populiarinimo, tarsi kreipiasi į jaunąją kartą K. Šimonio žodžiais: „Užėikit visi, kas norit į mano aukštąją pilį“.

¹¹ J. Šimonienė „Prisiminimai apie K. Šimonių“. 2007, KEM. B. Nr. 9. 23 p.

Atlanto nugalėtojui Feliksui Vaitkui – 100 metų

Jonas ČEPAS

Lietuvos aviacijos muziejus

2007 m. birželio 20 d. sukako 100 metų kai JAV, Bridžporte (Bridgeporte), Čikagos priemiestyje, gimė Feliksas Vaitkus – lietuvių kilmės JAV lakūnas, 1935 m. rugsėjo 21–22 d. lėktuvu *Lituanica II (Lockheed L-5B Vega)* perskridęs Atlanto vandenyną. Lietuvos aviacijos muziejus iškilmingai paminėjo Felikso Vaitkaus 100-ąsias gimimo metines. 2007 m. birželio 22 d. muziejuje buvo atidaryta unikali (Lietuvoje nerodytų) fotografijų paroda (jas atsiuntė muziejui Phillip Waitkus). Įvyko naujai sukurto dokumentinio filmo „Atlanto nugalėtojui Feliksui Vaitkui – 100“ pristatymas.

Filmo autoriai – muziejininkas Jonas Čepas ir operatorius Stasys Dargis. Po filmo peržiūros muziejaus salėje vieni braukė ašarą, kiti santūriai džiaugėsi, daugiau sužinoję apie jau nutolusį, bet brangų lietuvių lakūno žygdarbį ir gyvenimą.

► Šiuo renginiu F. Vaitkaus 100-ųjų gimimo metinių minėjimas nesibaigė. Sužinojusi apie parodą ir filmą, Kauno miesto savivaldybė skyrė lėšų filmui įgarsinti anglų kalba ir naujai parodai sumontuoti su angliškais subtitrais. Visa tai buvo nuvežta į Airiją, Ballinrobės miestelį, kur rugsėjo 30 d. įvyko Felikso Vaitkaus 100-ųjų gimimo metinių minėjimas. Renginio metu Kauno miesto meras A. Kupčinskas su Aviacijos muziejaus darbuotoju Jonu Čepu pristatė ir padovanojo Ballinrobės miesteliui fotografijų parodą. Buvo rodomas dokumentinis filmas.

► Lietuvos aviacijos muziejus parengė trečiąją, kilnojamąją fotografijų parodą. Buvo organizuojami išvažiuojamieji renginiai,

Lietuvos aviacijos muziejaus direktorius A. Lapinskas deda gėles prie F. Vaitkui atminti skirto paminklinio akmens. Gruzdžiai, 2007 m. spalio 26 d.

Atlantic Conqueror Feliksas Vaitkus Celebrates 100.

Jonas ČEPAS

Lithuanian Aviation Museum held a solemn commemoration of Feliksas Vaitkus 100-th birth anniversary. On 22 June, a unique exhibition of photographs (not seen or published in Lithuania before) was held in the museum. There was a presentation of a newly shot documentary film by Jonas Čepas and Stasys Dargis: "Atlantic Conqueror Feliksas Vaitkus Celebrates 100". Kaunas city municipality has allotted resources to have the film available in the English Language as well as mounting the new exhibitions with English labels. All that was taken to Ireland, Ballinrob small town, in which Feliksas Vaitkus 100-th birth anniversary was also commemorated there on 30-th September. Kaunas Mayor A.Kupčinskas together with Jonas Čepas, Aviation Museum employee have presented exhibition of photographs to the small town Ballinrob and gave it as a present. The demonstration of the documentary film took place.

Lithuanian Aviation Museum has designed the third, mobile exhibition of photographs. It travelled and events were organized to demonstrate the exhibition and the documentary film. The inhabitants of Vytogala, Gruzdžiai, Pasvalys had a possibility to participate at these events.

kurių metu buvo pristatoma paroda ir rodomas dokumentinis filmas. Aplankyta Vytogala, Gruzdžiai, Pasvalys.

► Baigęs vidurinę mokyklą, F. Vaitkus studijavo filosofiją ir verslo administravimą Čikagos universitete. 1928 m. jis įstojo į JAV armiją ir buvo paskirtas į inžinerijos dalinį. 1929 m. F. Vaitkus perkeltas į aviacijos „March Field“ mokyklą, vėliau – į „Kelly Field“ aviacijos mokyklą, kurią vietos gyventojai vadindavo aviacijos universitetu. F. Vaitkus skraidė bombonešiais, žvalgybos lėktuvais ir naikintuvais. 1930 m. liepos 14 d. jam buvo suteiktas leitenanto laipsnis.

► 1934 m. gegužės 12 d., atsisakius skristi J. Janušauskui, F. Vaitkus pasirašė sutartį ir tapo S. Dariaus ir S. Girėno testamento vykdytoju. Per metus jis su uošviu Antony Brotzu parengė lėktuvą skrydžiui.

► 1935 m. rugsėjo 21 d. 6 val. 45 min. Niujorko vasaros laiku, dvejiems metams praėjus po S. Dariaus ir S. Girėno žygio, iš to paties aerodromo pakilo kitas Amerikos lietuvis antrajam skrydžiui per Atlantą į tolimą tėvynę Lietuvą. Vėliau apie savo skrydį lakūnas pasakojo: „Tai buvo visiškai aklas skridimas, kuris tęsėsi 17 val. ir turėjau vadovautis tik prietaisais ir radijo stotimis. Apie 3 val. nakties pradėjo snigti šlapdriba ir apšalo lėktuvus. Teko leistis iš 4 km aukščio iki 2–1,5 km, kur buvo šilčiau ir nutirpo ledas, bet už tai patekau į lietu, kuris tęsėsi 3 val. Kadangi mano skrydžiui reikėjo per daug benzino, be to, pastebėjau, kad benzino siurblys leidžia kurą, tapo aišku, kad su turimu benzino kiekiu atskristi į Kauną negalėsiu. Teko pasirinkti vietą, kur nusileisti: Airijoje, Dubline ar Vokietijoje. Airijoje, prie Ballinrobės, pasirinkęs lauką, kur ganėsi tik trys arkliai, aš juos pirmiausia nubaidžiau į šalį ir leidausi. Prie žemės vėjas netikėtai pakreipė lėktuvą ant šono ir vienas sparnas palietė žemę. Lėktuvus staiga pasisuko į priešingą pusę ir nesuvaldomas nukrito. Nulūžo sparno galas,

Parodą pristato Lietuvos aviacijos muziejaus muziejininkas Jonas Čepas. 2007 m. birželio 22 d.

numušta važiuoklė, sulankstytas propeleris. Buvo 10 val. ryto, vietiniu Airijos laiku“.

► Per 22 val. 30 min. (toks skrydžio laikas užrašytas *Lituanicos* II piloto knygoje paties lakūno) Feliksas Vaitkus nuskrido 5 100 km, įveikė du trečdalius planuoto maršruto. Tai buvo vienintelis tais metais sėkmingas skrydis per Atlantą ir šeštasis perskridimas šia trasa vienviečiu lėktuvu.

► F. Vaitkus Lietuvoje buvo labai šiltai sutiktas ir gausiai apdovanotas. Jam buvo įteiktas Vytauto Didžiojo III laipsnio ordinas, Skautų svastikos ordinas, Šaulių žvaigždės ordinas, Aeroklubo auksinis ženklelis ir daugybė įvairių dovanų.

► Sugrįžęs į JAV, lakūnas trejus metus gilino aeronautikos studijas Viskonsino universitete ir Masačiūsetso institute. Antrojo pasaulinio karo metu buvo pašauktas į armiją ir paskirtas „Boeing“ lėktuvų vyriausiuoju pilotu. Jam kasdien tekdavo išbandyti šimtus „skraidančių tvirtovių B-17“ ir „super tvirtovių B-29“ bombonešių. Karui pasibaigus F. Vaitkus dirbo lėktuvų bendrovės „Boeing“ pardavimų skyriuje. Jis daugiau nebeskraidė. 1955 m. F. Vaitkus su šeima buvo išsiųstas į Vakarų Vokietiją, kur netoli Visbadeno, Lindsei aviacijos bazėje, ėjo JAV oro pajėgų Europoje aprūpinimo viršininko pareigas. Mirė netikėtai 1956 m. liepos 25 d., sulaukęs vos 49 m. F. Vaitkaus palaikai buvo parvežti į JAV ir palaidoti Viskonsino valstijos Kohler miestelio kapinėse, Brotz šeimos sklype.

► Lietuvos aviacijos muziejaus darbuotojas ir šio straipsnio autorius Jonas Čepas bendrauja su Felikso Vaitkaus sūnumi Phillipu Waitkumi. Jis Lietuvos aviacijos muziejui atsiuntė daug dokumentinės ir filmuotos medžiagos apie savo tėvą ir jo skrydį. Pateikiame kai kuriuos jo prisiminimus: „Ant Amerikos karo lakūno uniformos yra skiriamasis ženklas „USAF sparnai“ (lakūno vado – *Command Pilot*). Ženklas, kurį turėjo Feliksas, buvo

Paroda susilaukė didelio vietos gyventojų susidomėjimo. Ballinrobė, 2007 m. rugsėjo 30 d.

vyresniojo lakūno (*Senior Pilot*). Vienintelis skirtumas tas, kad lakūno-vado sparnai turėjo vainiką apie žvaigždę, o vyresniojo lakūno sparnai buvo be vainiko. Kaip tikriausiai žinote, Feliksas buvo labai kuklus ir nors neabejotinai turėjo pakankamai skraidymo valandų lakūno-vado vainikui gauti. Dėl to jis niekada nesikreipė į vyresnybę. Žinau tai, nes būdamas paauglys klausiau jo, kodėl neturi vainiko. Jis atsakė, kad to paprasčiausiai nereikia“.

► „Po Antrojo pasaulinio karo mano tėvas daugiau niekada nesėdo prie lėktuvo šturvalo ir pats nepilotavo lėktuvo. Jis labai mėgo gamtą, kalnus. Laisvą nuo tarnybos laiką jis skyrė šeimai, kalnų grožiui filmuoti ir fotografuoti. Aš ir mano mama buvome dažni jo palydovai. Tai patvirtinta Jums siunčiama filmuota spalvota 1940–1955 m. medžiaga.“